

'De Acht van Amen'

Nieuwe Drentse Aa-wandelroute (geopend zomer 2002)

(NB: dit is de niet-officiële, uitgebreide routebeschrijving met tevens een 'korte wegwijzer' zonder beschrijving. De officiële Staatsbosbeheerfolder is verkrijgbaar bij het regiokantoor in Assen en bij de plaatselijke middenstand in Amen en Ekehaar)

Praktische gegevens:

De Drentsche Aa-wandelroute 'De Acht van Amen' is een aangelegde wandelroute door bos en beemd, bestaande uit twee lussen van elk ongeveer drie kwartier tot een uur wandelen. Het dorp Amen is het centrum van de route en tevens begin en einde. Het is een wandelroute van Staatsbosbeheer, die mede is aangelegd door de 'natuurclub' van de Stichting Hendrik van Boeijenoord te Assen. De route is hierna beschreven met genummerde groene paaltjes. Het is het handigst, als u stevig schoeisel met profielzool aantrekt. 't Liefst ook waterdicht, zeker in het natte seizoen. Een veldkijker komt van pas om de vogels 'dichterbij te halen'.

De route is in alle jaargetijden de moeite waard, qua landschap en qua kleuren van bloemen, bladeren en bessen. Vergeet in augustus vooral niet om de bramen ('brummels') te proeven. Er is genoeg. De zwarte vruchten zijn het zoetst.

Wilt u commentaar, complimenten, andere opmerkingen of vragen kwijt, dan kunt u op werkdagen tussen 08.00 -16.00uur bellen naar het Staatsbosbeheer Regiokantoor Groningen-Drenthe te Assen. telefoon 0592 - 30 51 30, of u stuurt een e-mail naar: drentseaa@sbb.agro.nl. Staatsbosbeheer wenst u een aangename wandeling!

KORTE WEGWIJZER OOSTELIJKE LUS (zonder natuurbeschrijving)

- Op viersprong bij café 'de Amer' richting Staatsbosbeheerbordje en paaltje nr.1 lopen, daar een pad in tussen houtwal en weideraster.
- Pad volgen linksaf langs sloot en raster, vlonder over en rechterbocht pad volgen tussen bosrand en weideraster.
- Doorlopen op pad als bos ophoudt, langs dikke eik en langs houtwal. Aan het eind vanzelf rechtsaf met pad mee om dikke es heen, tot u bij gekanaliseerde beek komt. Daar staat paaltje 2.
- Vóór de rechtgetrokken beek op de beekoever linksaf
- Even daarna weer linksaf bij bordje Staatsbosbeheer en paaltje 3. Volg daarna de kronkelbeek aan uw linkerhand.
- U komt na een stuk of wat slingers van beek en looppad bij een houten bruggetje, dat linksaf voert. Brugje over en pad iets omhoog volgen richting bos
- Volg wegje langs bosrand links en weiland rechts, het bos in.
- In laatste stuk bos, rechtsaf na de houten afsluitbalk, langs kerstbomenplantage aan uw linkerhand. Loop daaromheen (paaltje 4 op keerpunt).
- U loopt na het keerpunt tussen akkerland en kerstbomengroen naar het midden van de opbollende akker. Daar middenop, pad of karrenspoor rechtsaf in.
- U passeert de Gezinus Vos-Kei op het hoogste punt en gaat richting harde weg (boerderij met 4 bovenramen in beeld, iets links van looprichting).
- Als de westelijke lus- de andere helft van de 8- ook loopt: verharde weg schuin links oversteken en bij paaltje nr.5 en bordje Staatsbosbeheer pad inslaan. Wilt u terug naar het dorp Amen, dan op de verharde weg linksaf, richting AMEN. U ziet de bordjes bebouwde kom. U komt langs een ijsboerderij.

KORTE WEGWIJZER WESTELIJKE LUS (zonder natuurbeschrijving)

- Als u van de oostelijke lus komt; verharde weg schuin links oversteken en bij paaltje 5 bij dikke eik en Staatsbosbeheerbordje het pad insteken
- Als u begint in Amen bij café 'de Amer': op kruispunt de weg in naar de ijsboerderij (zie bordje), alle bebouwing voorbij en dan bij paaltje 5 en Staatsbosbeheerbordje linksaf het pad in
- Pad tussen houtwal en weilandraster volgen, dat aan 't eind scherp rechtsaf gaat. Pad helemaal blijven volgen (naastgelegen zandweg negeren).
- Met pad mee, schuin naar links en verder rechtsaf route vervolgen op zandweg. Dorp Ekehaar is in zicht
- Na bankje, bij paaltje 6 en Staatsbosbeheerbordje rechtsaf pad in tussen weilandraster en houtwal.
- Aan 't eind (na de hulstwal) padslinger rechts-links volgen, langs kikkerpoel naar zandweg. Om de beek (als sloot vermoemd, maar het water stroomt echt) heen en rechtsaf bij paaltje 7.
- Pad volgen tussen dichte boswal aan de linkerhand en weideraster rechts, met bocht mee rechtsaf bij landhek.
- Hier even om het slootje heen (beekje dus) met drie stappen op de asfaltweg en weer pad in bij paaltje 8 en Staatsbosbeheerbordje.
- Pad verder volgen, brugje over, onder dikke overhangende tak door, langs bankje
- Na bankje, pad scherp rechtsaf blijven volgen, met rechts het weiland en links de houtwal, ook met slingertje door dwarse houtwal
- Bij paaltje 9 rechtsaf en (na 18 grote stappen) na de sloot linksaf op graspad, langs weideraster.
- Pad vervolgen, twee vlonders over en dan aan 't eind van het pad even links-rechts
- Pad vervolgen langs sloot met houtwal ter rechterzijde.
- U komt uit bij een bankje en paaltje 10. Op de verharde weg rechtsaf naar Amen, langs de ijsboerderij, naar het kruispunt.

Achtergronden op de voorgrond

Deze wandelroute voert door het westelijk deel van het bekensysteem van de 'Drentsche Aa', ten zuiden van de lijn Assen-Rolde. De beide lussen van de route, die samen 'De Acht van Amen' vormen, beginnen in het dorp Amen. De enige andere nederzetting die binnen uw blikveld komt, is Ekehaar. Beide dorpjes liggen er al een poosje. In de 14de eeuw reeds vormden beide gemeenschappen samen één 'boermarke'. Dat is een lokaal bestuursorgaan dat heeft gefunctioneerd, tot men in de Franse tijd (19de eeuw) de gemeenten instelde. Het fraaie landschap waarin u vertoeft, heeft zijn vorm te danken aan de invloeden van de kleine beekjes en de vroegere heide.

Honderd jaar geleden lagen er sappige hooilanden (de madelanden) langs de beekjes en waren de hogergelegen essen als bouwland in gebruik en de rest... onafzienbare vlakten heide, tot het volgende dorp. In 1905 was Rolde de dichtstbijzijnde grote marktplaats, maar het betekende wel 'een uur gaans' over de heide tot je de akkers van Nijlande (Nieuw Land) en de Zuideresch van Rolde bereikte. Op de kale vlakke was het handig, dat je de hoge kerktoren als baken kon gebruiken.

In de oeverlanden bij de beken lagen de groenlanden, bestemd om vee te weiden en om hooi te winnen. 's Winters stond alles gedeeltelijk onder water en zomers konden beekjes zelfs droogvallen. De boerengemeenschap in Amen en Ekehaar was behoorlijk afhankelijk van de grillen der natuur. De beekjes waren nodig en nuttig, maar tegelijkertijd knap lastig. Als je wilde oversteken met een kar of te voet, dan moest je er doorheen waden. Zo'n oversteekplaats is een 'voorde'. Overal ter wereld vind je ze bij beken en rivieren, tot er

een (dure!) brug gebouwd kan of moet worden.

Bij Amen lag een voorde in beek de Aam op de belangrijke route tussen Rolde en Beilen. Zodoende kent men hier een 'Amersfoort' (voorde in de Ame of Amer). Pas in de 19de eeuw is deze Amersfoort vervangen door een brug. En zo weet u meteen de achtergrond van plaatsnamen als Amersfoort, Coevorden en Oxford (voorde voor de oversteek van de koeien of ossen), Zandvoort, Frankfurt (= de voorde der Franken), Bredevoort of Vorden (met zelfs 3 voordes in de buurt).

De naam Amen is natuurlijk afgeleid van het beekje 'Aam' in het Drentsche Aa-bekensysteem. Het dorp Ekehaar heeft ook een 'landschapsnaam'. Het duidt op een met eiken begroeide, iets hogergelegen zandrug.

In de afgelopen honderd jaar is er natuurlijk meer veranderd. De heide is na ontginning totaal verdwenen en in gebruik genomen voor de landbouw. Het is aan de rechthoekige afmetingen, de vlakheid en aan het type boerderijen als 'veldontginning' te herkennen. De sappige hooilanden zijn veelal veranderd in veeweiden, die men liever nog wat droger maakte. Wat gebleven is, zijn de houtwallen om de veeweiden bij de beekjes. Vroeger dienden ze met dichte 'stielstruiken' als meidoorn, braam en sleedoorn, als veekering en perceelsscheiding, tot het goedkopere en makkelijk aan te leggen prikkeldraad in gebruik kwam. De dichte akkerwallen werden niet meer onderhouden (gesnoeid en bijgeplant), zodat bomen de kans kregen om uit te groeien. Daarom wandelt u nu door een prachtig coulissenlandschap van houtwallen met forse eiken, en beekoevers waar meerstammige elzen het beeld bepalen.

De oostelijke lus over de es en langs het Amerdiepje:

We beginnen in Amen, bij het café 'de Amer'.

Bij het startpaaltje (1) en groenblauw bord van Staatsbosbeheer schuin links langs de eerste houtwal het pad in. Uiteraard is de braam al present en de klimop doet het zowel op de grond, als in de bomen goed. In een eikenstam blijven sporen van ingegroeid prikkeldraad nog lang zichtbaar. In de houtwal meteen al struiken van hazelaar, vogelkers, els en sleedoorn. Linksaf de hoek om, waarbij links het dorp Amen in zicht komt. Een klein dorp met een gevarieerde bebouwing, waarvan de brink al lang verdwenen is. Aardig is het verschil in silhouet van de grote eiken en linden in het dorp.

Voor de sloot bij de eenzame, dikke berk rechtsaf het pad volgen. In het voorjaar kleuren paardebloemen en pinksterbloemen de weilanden. Een gegraven poel moet kikkers en salamanders een onderkomen bieden. 's Zomers is de slootkant hier paars van de kattenstaart, die veel vlinders trekt. Even verder begint de opslag van kleine elsjes in de slootkant, waarna hun grote familieleden opduiken, enkele meerstammige elzen. De drijvende elzenaadjes kiemen precies op de waterspiegel, netjes op een rij. Bruggetje over, met speenkruid inde buurt in het prille voorjaar. Vóór het bos gaat het pad naar rechts, waarbij de donkere hulststruiken in de bosrand in beeld komen. Je ziet bladeren met scherpe stekels en ook gladdere bladeren zonder die prikrand. Kamperfoelie en kardinaalsmuts zijn struiken die je vaker bij bosranden ziet. Op de bodem vallen de krabplekken van reeën op. In het bosje staan eiken en berken, met ondergroei van bosbesstruikjes en met dalkruid op de boswal.

Pad volgen langs de bosrand, soms vergezeld door het getimmer van een specht in het bos. Het pad voert verder langs een houtwal met sloot, met op de hoek in maart een vloertje van bloeiende bosanemonen. Een haakse hoek leidt u naar links, langs een andere kikkerpoel en langs een uilenkast in een eikenboom. Rechts ziet u die Amerbrug (voorheen voorde) in de weg van Amen naar Grolloo (mooi laten liggen; wij gaan linksaf!). De vegetatie wordt in 't voorjaar veelkleurig: eerst geel speenkruid, daarna de blauwe hondsdrif, gele paardebloem, witte bosanemoon, gevolgd door de witte schermbloemen van fluitekruid en rode dagkoekoeksbloem. Om een mooie grote es loopt u langs grote elzen richting gekanaliseerde Amerdiep. De brug in de weg keren we de rug toe.

U gaat nu scherp (2) linksaf langs de rechtgetrokken beek. Aan de overkant een essenbosje. Het is één van de vele bosjes die zijn aangeplant in de lussen van de voormalige meanders, nadat de beek via 'de tekentafelmethode' rechtgetrokken werd. Achter dat bosje en de rechte beek, ligt de omgespitte heidevlakte. Een eenzame boerderij herinnert aan de pionierperiode op de veldontginning van het 'Olde Maotsveld'.

Hier bij de beek staan blauwe ereprijsjes tussen de madeliefjes en gele boterbloemen, ook witte dovenetel en rode dagkoekoeksbloem en onderaan wat witte veldkers. Met wat mazzel ziet in de beek de vissen voorbijschuiven, zo helder is het water soms. In de beek groeit de kleine egelskop, met vruchtjes in de zomer. Boven de beek vliegt 's zomers de weidebeeklibel heen en weer, een blauw beestje met vier purperblauwe vlekken op zijn vleugels. Een kleurenjuweeltje. Ter hoogte van de inlaat van 't oude kronkelende Amerdiepje zagen we er zes tegelijk (bij zonnig weer begin augustus)..

Bij de betonnen waterinlaat van de originele kronkelende beekloop, slaan we linksaf(3) en bordje Staatsbosbeheer. We lopen langs de oude loop van het Amerdiepje, waar grote egelskop (duidelijk groter dan die kleine egelskop in die in de gekanaliseerde beek) in het water staat en libellen en beekjuffers rondvliegen. U slingert mee met een stuk of zeven, acht meanders. In zowat elke bocht staan forse elzen op een dichte wortelklont, vergezeld van opslag van vlier en lijsterbes (door de pitten van de bessen, die vogels hier in de poep achterlaten) of van wilde rozenstruiken met venijnige stekels. Ineens verschijnen aan de overkant de planten van de valeriaan en van moerasspirea.

Als u vroeg in 't jaar bent, zet het speenkruid hele oevers vol gele sterretjes. In april verraadt de vetgeel bloeiende dotterbloem aan de overkant waar 'kwel' optreedt, opkomend water uit de bodem, bruinig en met ogenschijnlijk een olievliesje. De lidsteng (een soort paardestaart) is daarvoor ook een aanwijspant (indicator). Waar een duiker het kwelwater onder het pad doorvoert, verschijnt beekpunge. Die plant houdt ook van afstromend kwel- of bronwater. In de volle zomer trekt een ander schouwspel uw aandacht. In de beekoever langs het pad, staan een paar bossen leverkruid te bloeien. Deze oeverplant heette vroeger koninginnekruid en het is nog steeds een vorstelijk verschijnsel. De bloemen zitten vol insecten, waarbij we in augustus zo'n twee dozijn vlinders in beeld hadden. De dagpauwoog was winnaar met 18 stuks, gevolgd door het landkaartje, oranje zandoogje en wat geaderde witjes. Opmerkelijk was de grote hoornaar (een vredelievende duimlange wespensort, met het geluid van en kleine bommenwerper), die de bloemen afstroopte op etenswaar. Hij kon wat vliegensoorten 'nasjen'.

Als u in 't voorjaar opkijkt, ziet u het bos achter de weiden met pinksterbloemen (het gebied van Grootmaat en Broekse Holtmaat) opdoemen. 's Zomers ziet het er weer anders uit. Aan uw voeten liggen molshopen met duidelijke roodbruine stukjes hard spul, dat tussen de vingers te verkrumelen is tot een fijn poeder. Het is ijzeroer. Een minerale afzetting langs vele beken, die vroeger als moerasijzererts benut is voor de ijzerovens, bijvoorbeeld in de Achterhoek. Ijzeroer is ook toegepast in klassieke verfmengsels, onder andere in de Gelderse Achterhoek voor de 'ossenbloedkleur' op de houten boerderijgevels

U bereikt uiteindelijk het houten bruggetje, waarover u richting Amerbos gaat. Het eerste bosje hogerop is in 't voorjaar wit van de bosanemonen en daarna van de grootbloemmuur. Het pad gaat recht langs de dichte bosrand met hazelaar en eiken. De Drentse dorpsjeugd was vroeger altijd tuk op de hazelnoten. Op het grasland rechts van u zijn ooit sporen van prehistorische bewoning gevonden, zoals stenen werktuigen. Op de grond staat klaverzuring, een bosplantje dat met weinig licht toe kan. Op de boswal langs het pad staat de zevenster, een karakteristiek plantje van Drentse loofbosjes.

Het bos staat op oude bosgrond, wat betekent dat op deze plek al heel lang bos aanwezig is. De varengroei wijst daar ook op. Het huidige bos met berken en dunne eikentelgen, is zélf geen oud bos. In het bos broeden naast winterkoninkjes, bosmerels en koolmezen ook zwartkoppen, pimpelmezen, zanglijsters en spechten. Vlak voor de bosweg afbuigt, ziet u nog andere kenmerkende bosplanten als dalkruid en salomonszegel. De laatste heet in de volksmond 'mot-met-biggen', naar de overeenkomst tussen de rij vruchtjes en een zogende zeug met net zo'n patroon 'hangende uiteinden'.

Rechts aanhouden en de route voert u om een smalle, particuliere kerstbomenplantage heen. Dan scherp linksaf (4) waarna u op het akkerland, op de hoge es (de Houtesch) bent beland. Midden op de es aangekomen houdt u rechts aan. In uw gezichtveld verschijnt een boerderij met vier bovenramen. Het hoogteverschil met de omgeving in het beekdal bedraagt een meter of vier, waarvan zo'n 80 cm bestaat uit de opgebrachte potstalbemesting gedurende enkele eeuwen.

Helemaal midden op de es staat een granieten steen ter ere van gepensioneerd opzichter Gezinus Vos van Staatsbosbeheer (de Gezinus Vos- KEI) . Hij betekende veel voor het natuurbeheer in de streek. Verscheidene vogels, waaronder een buizerd, gebruiken de steen als uitkijkpost. Op de es wordt graan geteeld, dat ook de vanouds bekende (en bijna verdwenen) graanonkruiden mag bevatten. In de bouwvoor schitteren stukjes vuursteen en wat graniet. Het pad over de es daalt af naar de weg van Amen richting Rolde. Bij de dikke eik aan de oprit eindigt deze lus van de 'Acht van Amen'. Linksaf kunt u terug naar het beginpunt – langs de Ijsboerderij 'de Bosaardbei' ('t is maar even dat u het weet...).. Schuin links overstekend, komt u bij het startpunt van de volgende lus (5).

De westelijke lus door de Smalbroeken en langs zware eiken en elzen:

Deze lus van de 'Acht van Amen' begint net buiten de bebouwde kom van het dorp Amen, bij een stevige eik aan de weg richting Rolde, bij paaltje 5 en het bord van Staatsbosbeheer. Het pad gaat direct haaks op de weg verder langs een dichte houtwal met een gevarieerde samenstelling. Er staat meteen al vlier, braam, lijsterbes en kamperfoelie, met speenkruid in het prille voorjaar en op de wal het hele jaar door de eikvaren. Na het bruggetje komen stevige hulststruiken bij de eiken in zicht en nu ook een roos.

Het pad voert aan het eind scherp rechts. Het loopt dan evenwijdig aan een zware boswal, die de grens vormt tussen het drassige brongebied Smalbroeken hier en de veldontginning aan de andere kant. Opmerkelijk zijn de wilde kersenbomen, enkele zeer forse braamstruwelen, de Gelderse roos en de hondsroos. De kamperfoelie werkt zich hier -als een echte liaanplant- tot wel 10 meter hoog de boom in. Een enkele braamstruik hangt zijn vruchten onbereikbaar op 'maar' 4 meter hoogte. Het bossige stuk is een ideale biotoop voor vele vogels. Rechts wordt het uitzicht gedomineerd door de eveneens stevige houtwallen met zware eiken en dichte hulststruiken, die de drassige weilanden omgrenzen.

We doorsteken wat houtwallen en genieten in voor- en najaar van de vele kleuren die bomen en struwelen te bieden hebben. In de modder en bij boomstammen zijn soms sporen van reeën te vinden. Aan het eind van de zware boswal lopen we een stukje over de zandweg. Links daarvan loopt een smal snelvlietend watertje, een naamloos bronbeekje van het Drentsche Aa-bekensysteem en komt verderop in het Amerdiep uit. Linksvóór zijn de bedrijfsgebouwen van het dorp Ekehaar te zien, vooral schuren en een enkele rietgedekte boerderij.

Bij het bankje (6) rechtsaf het pad in, langs een forse houtwal met uitbundige eiken, wat vlier, elzen, meidoorn en kardinaalsmuts. De elzen worden hier net zo groot als eiken. We passeren (linksaf) een smalle houtwal met heel veel dichte hulstbomen en een grote hazelaar met veel stammen, wat tezamen een fraai vogelparadijsje oplevert. Het pad loopt langs een berk met heksenbezems, een grote amfibieënpool en wat essen, waarna u het beekje oversteekt.

Dan weer rechtsaf (7) een slingerstukje op de zandweg en dan rechtsaf weer aan binnenzijde van de brede houtwal, waar het pad meer reliëf krijgt. Bij de hulst en dikke eiken is ondergroei van braam, met plekken salomonszegel. Bij het hek het zandpad, met de draai mee, rechts vervolgen. Even om de duiker van de sloot heen en dan het pad volgen langs binnenkant de houtwal (8). 's Zomers bloeit het wilgeroosje in de akkerwal, speciaal op plaatsen waar het struikgewas ooit is weggehaald of gedund. U treft weer een kikkerpoel. Verderop ziet u in het landschap de geïsoleerde bosjes staan, die men in de afgesneden lussen van de beekmeanders van het Amerdiep plantte, toen die waterweg recht en functioneel moest zijn (en gekanaliseerd werd).

In de wegbermen staat de dagkoekoeksbloem en u bent alweer aan een bruggetje toe. Daarna onder een eik met een mooie grote zijtak door, die over het pad hangt. Aan de zaagsnede is te zien dat iemand hem er ooit heeft willen afzagen. Veel braamopslag bij het pad. Als u even op het bankje gaat zitten kijken en luisteren, hoort of ziet u de spechten die de hoge, dode boom aan de overkant als hun thuis beschouwen. 's Zomers vliegt een roodbruine grote libel over de weide zijn patrouillevluchten naar wat insectenvoer. Na het bankje gaat de route met de houtwal mee, rechtsonder. Als u nu terugkijkt, ontdekt u vooral de elzen die allemaal erg groot zijn en meer stammen tellen. Een slingeretje en een doorsteekje door een houtwal, waarna u frambozen en varens ziet. Reeën hebben hier ook krabplekken gemaakt. Op een gegeven moment neemt het aandeel berkenbomen en lijsterbes weer toe.

Op een dwarswegje even rechts (**9**), om het slootje voor de afrastering weer links (na 18 grote stappen of zo). U loopt naast een sloot bij een houtwal met grote elzen, gevolgd door evenzo grote eiken. Weer twee vlondertjes over en het pad vervolgen. Dan de sloot over, die nu aan de rechterhand komt. Op de steile slootkant staat dalkruid en salomonszegel. Het laatste stukje pad voert langs de oude (gesaneerde) dorpsvuilstort.. Er staan nu meer berken, met in de dode stammen hier en daar de berkenzwam. Begin augustus 2002 was een specht daar druk bezig om er een nestholte in te hakken, overal lagen houtsnippers.

De route komt uit bij een bankje (en paaltje 10) en een verkeersbord 60. Het bosje tegen de asfaltweg aan, is ook een oud rommelbosje wat onder meer te herkennen is aan de hoeveelheid vlierstruiken. Vlierstruiken en brandnetels groeien graag en veel op stikstofrijke bodems. U heeft weer uitzicht op de Houtesch met de markante kei voor Gezinus Vos.

U gaat op de asfaltweg naar rechts (**10**) naar het centrum van Amen. Een smakelijk eind van een leuke wandelroute vindt u bij de ijsboerderij van de fam. Hagens. U kunt de weg volgen tot het startpunt bij café "de Amer"

(27/5/2002, gewijzigd 7/8/2002 Jan & Annelies Tuttel)